

POZDRAVNE BESEDE NA ETNOLOŠKEM VEČERU

Spoštovani člani Slovenskega etnološkega društva, v ime-nu Inštituta za slovensko kulturo vas pristrčno pozdravljam in se vam zahvaljujem za obisk Slovenskega kulturnega doma in za vse, kar storite za preučevanje, ponovno odkrivanje in ovrednotenje etnološke dediščine slovenskega naroda. Poseben pozdrav naj velja predsednici društva Anji Serec Hodžar in še zlasti vsem, ki se v vašem društvu posvečate raziskovanju na obmejnem ozemlju Benečije, Rezije in Kanalske doline. To območje je pomemben člen povezovanja slovanskega z romanskim svetom in še posebej slovenskega sveta s furlanskim. Posebna zahvala naj gre dr. Mojci Ravnik, ki je temu delu slovenskega kulturnega območja posvetila veliko let svojega etnološkega raziskovanja in objavila pomembne študije ter podpirala vse najpomembnejše pobude.

Spoštovani etnologi, na tej svoji ekskurziji ste obiskali nekatere zbirke materialne kulture Benečije, ki so bile uvrščene v okvir standardnega evropskega projekta *Zborzbirk: Kulturna dediščina v zbirkah med Alpami in Krasom / L'eredità culturale nelle collezioni fra Alpi e Carso*, pri katerem je bil vodja ZRC SAZU – Raziskovalna postaja Nova Gorica, partnerji pa nekatere krajevne uprave in usposobljene kulturne ustanove, med katerimi je Inštitut za slovensko kulturo. Šlo je za obširen projekt na obmejnem italijansko-slovenskem področju in vanj so bile vpletene vasi, skupnosti in osebe, varuhi pričevanj pretekle materialne kulture v pretežno podeželskem in gorskem okolju. Cilji in metode, ki so označevali ta projekt, so lahko vzor za uresničenje drugih pobud, ne le na etnološkem področju. Zelo pomembno je, da je izbira ozemlja za projekt *Zborzbirk* preseгла dvojnost matica/zamejstvo in prerasla podobo dveh ločenih teles, ki sta bili v preteklosti in na različnih področjih dojeti kot dva oddaljena in celo nasprotna si subjekta, kakor da bi v dolgih stoletjih meje zarezale nepremostljiv jarek. Slovenski jezik in njegova narečja so nastali, še preden je bila dvignjena katerakoli ovira na naših in drugih gorah, kjer so dolga stoletja živeli Slovenci in tam pustili neizbrisne znake svoje navzočnosti in svojega dela. Tam so izostrili svojega duha, oblikovali svojo kulturo in ovekovečili svoje šege.

Potem ko je bil presežen pojem matica/zamejstvo, je naloga kulture v vsej njeni razvejanosti in gibkosti, še posebej pa naloga etnologije in jezikoslovja, da na novo odkrjena skupne korenine naroda ne glede na meje in spodbudita zavest, da krajevne šege in jezikovne posebnosti pomenijo obogatitev, ne pa razlog za razdaljo in ločevanje. Prese-

ganje pojma matica/zamejstvo mora spodbuditi kulturne ustanove tako v Sloveniji kot v zamejstvu k snovanju pobud in raziskovalnih projektov, ki bodo ustvarili obširno in »normalno« vsakdanjo izmenjavo preučevanja, raziskav in informacij. Zatem pa si bo zamejstvo zadalo nalogo, da jih deli s kulturnimi ustanovami večine – v naši stvarnosti z italijansko/furlansko večino. Ta soudeležba pri preučevanju, izkušnjah in raziskavah bo po eni strani nedvomno pripomogla k ustvarjanju zavesti o pripadnosti pri zamejcih, po drugi pa bo širila slovensko kulturo in tako prispevala k njenemu ovrednotenju v širšem evropskem kulturnem prostoru.

Preseči pojem matica/zamejstvo pomeni tudi prispevati k spodbujanju politike in na splošno javnega mnenja, naj opustita starodavne zakoreninjene stereotipe, negativne lokalpatriotizme ter občutke večvrednosti in manjvrednosti, ki jih je ustvarila domnevna prednost ene kulture nad drugo. Meje ter vojaški in ideološki spopadi so še povečevali pomen teh pojavov.

Cilji in metode projekta *Zborzbirk* so lahko model za druge raziskave in pobude, še posebej na območju med Benečijo in Rezijo, kjer je še vedno prisoten poskus ohranjanja meja in ločevanja krajevnega jezika in kulture od slovenskega, kjer se zavest o pripadnosti oblikuje na podlagi neznanstvenih teorij in vdanosti v usodo, ki vodi v izkoreninjenje in asimilacijo. Preučevanje, primerjanje in uresničevanje pobud na etnološkem področju med tem ozemljem in Posočjem bo nedvomno pripeljalo do pozitivnih rezultatov, prispevalo bo k zblizanju prebivalstva in spodbujalo k sodelovanju tudi na kulturnem področju. Pomislimo le na šege, ki so vezane na življenjski krog in letne čase, verske praznike, kmečka opravila in pastirstvo, pomislimo na pustne maske, ki imajo kljub različnim vaškim posebnostim skupne vzorce tako v podobah kot v vsebinah, pomislimo na nekatere vidike podeželske arhitekture, in čeprav je to le posredno povezano z etnologijo, na umetniško dediščino, ki se nahaja v poznogotskih cerkvah v Benečiji in v Posočju in predstavlja na evropski ravni izredno pomemben korpus.

Če torej vzporejamo te pomembne segmente krajevne kulture z razstavno mrežo, ki jo je uresničil projekt *Zborzbirk*, se najdemo pred zapletenim mozaikom, iz katerega so razvidni izvornost, bogastvo, odtenki in raznolikost tega obmejnega ozemlja, ki mu je meja komaj oprasnila celovitost.

Če je bil torej *Zborzbirk* zamišljen kot pot v čezmejni prostor, v katerem si lahko ogledamo zbirke materialne kultu-

* Giorgio Banchig, zgodovinar, publicist, predsednik Inštituta za slovensko kulturo; Inštitut za slovensko kulturo / Istituto per la cultura slovena, Via Alpe Adria 67b, 33049 Špeter / San Pietro al Natisono (Videm/Udine), Italija; isk.benecija@yahoo.it.

re, bi si morali zdaj omisliti projekt, ki bi predlagal pot v čezmejni čas, s stalnimi dogodki in termini v teku leta, kjer bi se na novo predlagalo obrede, navade in šege, ki so se ukoreninile na tem območju. Šlo bi za neke vrste »časovno muzejsko zbirko in zbirko v času«, za katero mislim, da bi lahko vpletla veliko število ljudi in privabila številne obiskovalce.

Na ta način bi okrepili identitetno ukoreninjenost na tem ozemlju, kar bi pomenilo čvrsto oporo ohranjanju in vrednotenju krajevnega jezika in bi potrdilo prepričanje, da je identiteta tega območja dejansko sestavljena iz slovenskega jezika kakor tudi iz dragocene kulturne dediščine, ki so jo v času posredovali naši predniki.

Inštitut za slovensko kulturo se je od svoje ustanovitve zavzemal za to, da bi bila jezik in kultura Benečije, Režije in Kanalske doline razlog za gospodarsko in družbeno rast, še zlasti ob razvijanju kulturnega turizma. S strateškim projektom *JezikLingua* je bilo postavljeno Slovensko multimedijško okno – SMO, ki je postalo privlačna točka za vse z zanimanjem za kulturo, jezik, zgodovino in okolje slovenske narodne skupnosti v Italiji. S projektom *Zborz-birk* se je ustvarilo materialni kulturi namenjeno muzejsko omrežje, v katerega so bile vključene in v njem razstavlje-

ne tudi že prej uresničene zbirke. Gre za dela, ki so zelo pomembna za naše ozemlje. Če jih uskladimo in povežemo z drugimi najprivlačnejšimi pobudami iz italijansko-slovenskega obmejnega pasu, lahko postanejo pomembne in privlačne turistične točke.

S finančnimi sredstvi, ki so predvidena po 21. členu zaščitnega zakona za slovensko manjšino 38/2001, bo inštitut z namensko promocijsko kampanjo poskrbel, da bodo SMO in muzejske zbirke vsem znani in da bodo ob pomoči usposobljenega osebja trajno odprti.

Spoštovani etnologi, nocojšnji posvet o kulturnem turizmu vam bo prikazal sliko pobud, ki so v teku v Kanalski dolini, Režiji, Terski dolini, Nadiških dolinah in Posočju. Razen predstavnice Fundacije Poti miru v Posočju iz Kobarida so vsi predavatelji člani našega inštituta in to je dokaz, koliko zanimanja vlaga inštitut v to področje. Nekateri pobude, ki vam jih bodo predstavili, so pionirske in ljubiteljske, pa vendarle izhajajo iz močne želje, da bi ovrednotili premoženje materialne kulture teh krajev. Mogoče bo potreben še dodaten napor, da bomo, tudi z vašo pomočjo, zmogli kakovostni skok, s katerim bi ob primeri promociji te pobude lahko začele predstavljati dodatno privlačnost tega območja.

KANALSKA DOLINA

S prispevkom na tukajšnjem posvetu želim spregovoriti v imenu slovenskega Združenja don Mario Cernet s sedežem v Ovčji vasi v Kanalski dolini. Nekateri izmed vas ste nas že spoznali. Naše združenje, ustanovljeno že leta 1997, ki smo ga v zadnjih letih oživeli, je v glavnem kulturno-izobraževalna ustanova. Deluje z namenom, da bi postalo kontaktna točka za vsakogar, ki se zanima za zaščito in ovrednotenje slovenske kulture v Kanalski dolini. Ohranja in goji zanimanje za slovenski jezik z njegovimi krajevnimi različicami, šege, glasbo, kulturo, toponomastiko in zgodovino. Organizira tečaj slovenskega jezika za odrasle, prizadeva si za ohranjanje slovenskih šeg in slovenskega petja, za prisotnost slovenščine na cerkvenem področju in v javnosti na splošno. Združenje si stalno prizadeva tudi za ustanovitev trojezične šole v Kanalski dolini, saj je na šolskem področju slovenščina prisotna le nekaj ur na teden. Naša ustanova je torej predvsem kulturno-izobraževalna. Turistične ustanove Kanalske doline za zdaj še ne razpolagajo z razvito ponudbo za turiste, ki se zanimajo za zgodovino doline in za življenje tamkajšnjih jezikovnih manjšin.

Vsi vedo, da v Kanalski dolini poleg italijanščine govorimo slovensko, nemško in furlansko, razen strokovnjakov pa malo ljudi ve, kako je zgodovinsko prišlo do tega in kaj je ohranjeno še dandanes. Turisti, ki jih to zanima, na domačih turističnih zavodih tovrstne ponudbe ne najdejo, zato se skupine turistov in ustanove, še posebej iz Slovenije, večkrat obrnejo na naše združenje. Skupine, ki prihajajo predvsem iz Slovenije, najbolj zanima življenje slovenske skupnosti in največkrat se ustavijo za celodnevno oziroma za poldnevno ekskurzijo. Moram priznati, da sem se, ko sem se prvič pripravljaj na spremljanje skupine turistov po Kanalski dolini, večkrat spraševal, ali imamo v Kanalski dolini zadostno ponudbo za celodnevno ekskurzijo z oziroma na zgodovino jezikovnih skupnosti. V okviru prve ekskurzije pa smo si v enem dnevu lahko ogledali le največje, nekdanje pretežno slovenske vasi v Kanalski dolini oziroma bolj ali manj polovico Kanalske doline. Torej bi si upal trditi, da bi v Kanalski dolini imeli zadostno ponudbo za dvodnevno ekskurzijo, seveda če bi imeli osebje, izobraženo v skladu z veljavnimi predpisi, da bi lahko sprejema-

* Luciano Lister, dipl. slavist in germanist, Združenje don Mario Cernet / Associazione Združenje don Mario Cernet, Trg/Piazza della Chiesa 10, Ovčja vas/Valbruna (Videm/Udine), Italija; zdruzenje.cernet@gmail.com.